

KUTUPLAŞMIŞ BİR SİYASAL SİSTEMDE ANAYASA YAPMANIN GÜÇLÜKLERİ VE TÜRKİYE'DE YENİ BİR TEMEL OYDAŞMAYA ULAŞMAYI SAĞLAYACAK ÇÖZÜM YOLLARI

Nur ULUŞAHİN

Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Anayasa Hukuku Anabilim Dalı
Bağlıca Kampusu, Eskişehir Yolu 20. km.
Etismesgut/Ankara
E-posta: ulusahin@baskent.edu.tr

Özet

Demokratik yönetimlerde, özerk ve sorumluluk sahibi bir etik ajan olarak bireyin kendini yönetme sorumluluğunu üstlenebilmesi gerekir. Bu ise, halkın oyunun kurallarını ve temel değerleri değiştirme yetkisine sahip olması ile mümkün olur. Bu çerçevede, anayasacılığı meşrulaştırmanın geniş halk kesimlerinin temel oydaşmasını yansıtması olduğu söylenmelidir. Türkiye gibi bölünmüş ve kutuplaşmış bir toplum yapısında toplumsal barışı temin edebilecek ve kalıcı olacak yeni bir anayasa yapılabilmesi için anayasa talebinin toplumun geniş kesimlerinin talebi olarak sahiplenilebilmesini sağlayacak bir anayasa yapım tasarımının ortaya konması gerekmektedir. Halkın harekete geçirdiği, başlangıç ve sonu önceden belirlenmiş geniş bir zaman dilimine yayılan süreçte farklı pek çok tercihte bulunabilirse de, kutuplaşmış bir siyasal sistemde azınlıkların sahip olduğu dışlanmışlık duygusunu beslemeyecek, her bireyin kendisini toplumun diğer üyeleri ile birlikte eşit ilgi ve saygıya layık bireyler olarak hissetmesini sağlayacak şekilde temel oydaşmayı temin etmeye yönelik formüller uygulanmalıdır. Çalışma kutuplaşmış bir toplum yapısı olarak Türkiye için öngörülen kurucu meclis ya da geniş koalisyon hükümeti şeklinde ikili bir öneri ile sonlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Anayasa yapımı, temel oydaşma, kurucu meclis

Alan Tanımı: Hukuk ve İktisat (Anayasa Hukuku)

DIFFICULTIES OF CONSTITUTION MAKING REMEDIES FOR REACHING FOR BASIC CONSENSUS

Abstract

In democracies, the individual as an autonomous and responsible ethical agent should carry the responsibility of self-determination of himself. The legitimacy of constitutionalism lies on the consensus of broad parts of the community. In a deeply divided and polarized society like Turkey, to make a permanent constitution maintaining social peace, such a constitutional design should be produced that the constitutional demand should be embraced by the broad parts of the community as theirs. Though, during a constitution-making procedure that should be initialized by the people in a settled deadline expanding a broad time schedule, a wide range of possibilities are present to make the choice of new constitution; in a polarized political system the formulations that should be applied are those framing a basic consensus, not nourishing the feeling of them being excluded from others and maintaining individuals to feel themselves as equally concerned and respected with others. As a result, the study ends with a dual proposal for Turkey concerning two possibilities of constitution-making either with a constituent assembly or in a wide coalition of all political parties taking part in the assembly.

Keywords: Constitution-making, basic consensus, constituent assembly

Jel Code: K Law and Economics (Constitutional Law)

1. GİRİŞ

1.1. Temel Oydaşma Metni olarak Anayasa

Aslında anayasa üzerinde tasarrufta bulunma yetkisinin halkın seçilmiş temsilcilerinin yani parlamentonun elinden alınarak çeşitli yöntemlerle (anayasaya değiştirilemez ilkeler konması, anayasa değişikliğinin belli süreler ya da dönemler için imkansız kılınması, bu yetkinin referandum yoluyla halk ya da devlet başkanı ile paylaşılması ve en nihai olarak parlamentonun ancak nitelikli çoğunluğuna bu yetkinin tanınması gibi yöntemlerle) sınırlandırılması demokrasiye karşıt bir eğilimi yansıtmaktadır. Bu durumu meşrulaştırabilmenin yegâne yolu ise, Anayasalarda yer alan yazılı sınırlamaları halkın makul nedenlerle kendi iradesi üzerine koyduğu sınırlamalar olarak değerlendirmektir. Dolayısıyla anayasacılık için bir biçimde demokrasi karşıtı bir mekanizmadır. Anayasacılığı meşrulaştırıran ise, yaşayanların rızasından başka bir şey değildir. Demokratik bir yönetimde, özerk ve sorumluluk sahibi bir etik ajan olarak bireyin kendini yönetme sorumluluğunu üstlenebilmesi gerekir. Bu ise, halkın oyunun kurallarını ve temel değerleri değiştirme yetkisine sahip olması ile mümkün olur. Bu çerçevede, anayasacılığı

meşrulaştırmanın geniş halk kesimlerinin temel oydaşmasını yansıtmayı olduğu söylenebilir.

Anayasasının yapıldığı ilk günden bu yana değişik çevrelerce yeni bir anayasa yapma talebi dile getirilmiş; Adalet ve Kalkınma Partisinin tek başına iktidarda olduğu son yıllarda ise, yeni ve sivil bir anayasanın hazırlanması için ciddi girişimlerde bulunulmuştur. 12 Eylül 2010 referandumunu neticesinde gerçekleşen kapsamlı anayasa değişikliği bu yöndeki girişimlerin bir ürünü olarak ortaya çıkmaktadır. Ne var ki, referandum sürecinden hatırlanacağı üzere anayasa yapma süreci içerisinde yapılacak değişikliğin içeriği kadar yapılaş yöntemi de pek çok tartışmaya neden olmaktadır.

Bu çalışmada, Türkiye gibi bölünmüş ve kutuplaşmış bir toplum yapısında toplumsal barışı temin edebilecek ve kalıcı olacak yeni bir anayasa yapılabilmesi için usule ve esasa yönelik olarak hangi ön koşulların yerine getirilmesi gerektiği, halka ait olan asli kurucu iktidar yetkisinin hangi şekillerde tezahür edebileceği, uygulanabilecek olası yöntemlerin doğurabileceği sıkıntılar tartışılmakta ve anayasa yapım sürecine yönelik olarak somut bazı öneriler ileri sürülmektedir.

2. YENİ BİR ANAYASA YAPIM TASARIMI

Anayasacılığı meşrulaştırmanın geniş halk kesimlerinin temel oydaşması olduğu ve yeni bir anayasa yapma erkinin temelinde halkın oyunun kurallarını ve temel değerleri değiştirme yetkisinin bulunduğu dikkate alındığında bu yöndeki kararın ülkeyi yöneten bir grubun değil de, halkın geniş kesimlerinin kararı olması gerekeceği açıktır. O nedenle kalıcı olabilecek ve halkın anayasası sıfatını hak edecek bir anayasa yapım sürecini başlatan da tepeden inmece bir biçimde başta siyasal iktidar olmak üzere çeşitli gruplar değil de, halkın kararı olmak zorundadır. Böyle bir kararın olup olmadığının tespiti yönünde bir referandumun yapılması; diğer bir deyişle bu yöndeki kararın halkın oyu ile belirlenmiş olması yeni bir anayasa tasarımının ilk ayağı olarak düşünülebilecek ideal yöntemdir.

Varsayımsal olarak değil de, gerçekten böyle bir kararın olduğu tespit edildikten sonra yeni bir anayasa tasarımını oluşturmaya geçmek için doğru meşruluk zemini yaratılmış olacaktır. Bu noktadan itibaren doğru tasarım, yeni anayasa talebinin toplumun geniş kesimlerinin talebi olarak sahiplenilebilmesini sağlayacak bir anayasa yapım tasarımı olacaktır. Bu bölümde, yeni anayasa talebinin toplumun geniş kesimlerinin talebi olarak sahiplenilebilmesini sağlayacak anayasa yapım tasarımının hangi özellikleri taşıyabileceği, olası kombinasyonların olumlu ve olumsuz yönlerinin neler olduğu üzerinde durulacaktır.

Bu konuya geçmeden önce, yeni anayasa tasarısının başlangıç ve sonu önceden belirlenmiş geniş bir zaman dilimine yayılması gerektiği, bu sürenin yeni anayasanın geniş kesimlerin katılımını sağlayabilmek açısından ne çok kısa ne de çok uzun olacak belirlenmiş bir zaman dilimine tekabül etmesi, bu zaman diliminin önceden belirlenerek açıklanması gerektiğini söylemekte yarar vardır (Candaş, 2010: 1). Gönenç, bu süreci toplumun geniş katmanlarını içine alacak, diğer yandan demokratik anayasa yapım ilkelerine uygun biçimde meşruiyeti yüksek bir anayasanın kabulüyle sonuçlanacak “kum saati” benzetmesiyle ortaya koymaktadır. Gönenç’e göre, “Kum Saati Formülü” esas olarak iki unsura işaret etmektedir: Birincisi, anayasa yapım süreci zamana yayılacaktır; yani önceden hazırlanan metinlerin kamuoyuna açıklanması yerine, anayasa aşama aşama olgunlaştırılacak ve kamuoyu anayasa hazırlıklarının her aşamasında bilgi sahibi olacaktır. İkincisi, sürecin şematik görünümü de bir kum saatine benzeyecektir. Süreç sayıca en fazla aktör olan “halk” ile başlayacak ve bu aşamada ağırlıklı olarak soyut ilkeler üzerinde tartışılacak ve anayasal talep ve beklentiler tespit edilecektir. Kum saatinin gövdesi daraldıkça tartışılan konular somutlaşacak ve sürece katılan aktörlerin sayısı azalacaktır. Süreç soyut ilkerlerden somut hükümlere, halktan sivil toplum kuruluşları ve siyasal partilere doğru ilerledikçe, kum saatinin gövdesinin en dar yerine ulaşılacak ve anayasa metni parlamentoda kabul edilecektir. Metnin parlamentoda kabulünün ardından kum saatinin gövdesi tekrar genişleyecek, sayıca en fazla olan aktöre yine devreye girecek ve anayasanın nihai olarak onaylanması için halka gidilecektir” (Gönenç, 2011: 5-6).

2.1. Yeni bir anayasa mı, kapsamlı bir anayasa değişikliği mi?

Herşeyden önce, çok sayıda anayasa değişikliği geçirmiş olan 1982 Anayasasının kapsamlı bir değişiklikle toplumsal talepleri karşılayabilecek durumda olup olmadığı; kısaca yeni bir anayasaya gerek olup olmadığı önemli bir tartışma konusu olarak ortaya çıkmaktadır (Anayasa Platformu, 2007:3). Azınlıkta kalan görüş, Anayasanın Avrupa Birliği katılım sürecinde AB müktesebatına uyum amacıyla 1995’ten bu yana yapılan değişikliklerle oldukça demokratik bir yapıya kavuştuğunu öne sürmektedir. Ağırlıkta olduğunu kabul edebileceğimiz, iktidar partisi tarafından da savunulan diğer görüşe göre ise, 1982 Anayasasının hâlihazırda pek çok değişikliğe maruz kalmış olması anayasanın eksiklerinin önemli ölçüde giderilmiş olduğunu değil, tam tersine zaman içinde yapılan değişikliklerle sistematığının tamamen bozulmuş olduğunu, bu durumun da yeni bir anayasaya duyulan ihtiyacı ortaya koyduğu yönündedir. Buna göre, demokratik olmayan koşullarda ve demokratik olmayan yöntemlerle hazırlanan bu anayasa ülkenin ve toplumun değişen koşullarına uyum sağlayamamakta, bu

sebeple yeni ve sivil bir anayasanın hazırlanması ihtiyacı hasıl olmaktadır (Dedeoğlu-Esen, 2010: 1).

Bu noktada yeni bir anayasanın yapılması yönündeki tercihin kaçınılmaz olarak Anayasanın değiştirilemez hükümlerine ilişkin bir tartışma sürecini başlatacağı; bunun da toplumda mevcut bölünme ve kutuplaşmayı derinleştirerek, gerilimi artıracığı açıktır. Bu yöndeki tercihin bu açıdan riskli olduğu açıksa da, yeni bir temel oydaşma metnine ihtiyaç olduğu şeklinde geniş çevrelerce dile getirilen toplumsal talebin, kurucu iktidarın asli sahibi olan halk tarafından yeni bir anayasa yapılması yönünde kullanılmasını engelleyecek herhangi bir mekanizma mevcut değildir. Asli kurucu iktidarın hukuk-dışı ve sınırsız bir güç olduğu dikkate alındığında, değiştirilemeyecek hükümleri de kapsayacak şekilde yeni bir anayasanın yapılması önünde halkın iradesi dışında hukuksal bir engelin varlığından söz etmek hukuk-dışı bir güç olan asli kurucu iktidarın mahiyeti ile bağdaşmayacaktır.

2. 2. Yasama meclisi ya da kurucu meclis?

Yeni bir anayasa yapılması görüşü kabul edildiğinde ortaya çıkan ikinci bir sorun bu anayasanın kurucu meclis eliyle mi yapılacağı yoksa yasama meclisinin de halktan yetki almak şartıyla asli kurucu iktidar iradesini kullanması mümkün mü? Bu konuda da önemli görüş ayrılıkları bulunmaktadır. Yeni anayasanın yapılmasına karşı çıkanların, yapılacaksa da yeni anayasanın ancak kurucu meclis eliyle yapılması gerektiği görüşüne ağırlık verdikleri görülmektedir. (Dedeoğlu-Esen, 2010: 1). Dedeoğlu ve Esen, bu yaklaşımın temelindeki akıl yürütmeyi şu şekilde açıklıyor: “Bir benzetmeyle açıklamak gerekirse, diyelim anayasa bir oyunun kurallarını belirleyen düzenleme ve yasama meclisi de hakem. Kurucu meclisi savunanlar, hakemin oyunun kurallarını değiştiremeyeceğini, sadece oyunun kuralları içinde kendi takdir hakkını kullanabileceğini savunuyorlar. Onlara göre yeni bir anayasa yapmak oyunun kurallarını değiştirmekle eşdeğer” (Dedeoğlu-Esen, 2010: 1).

Diğer görüş ise, halktan anayasa yapma konusunda yetki aldıktan sonra, örneğin Haziran 2011 seçimleri sonrasında, oluşacak yasama meclisinin de pekâla yeni ve meşru bir anayasa yapabileceği şeklindedir. Bunun için seçim kampanyasında yeni bir anayasa yapılabilmesi için halktan destek istenir ve seçimlerde alınan destek yeni bir anayasanın yapılabilmesi için meşru bir zemin oluşturur. Türkiye’de mevcut iktidarın yapmaya çalıştığı da bu yöntemle anayasa yapılmasıdır.

Elbette, bu noktada ideal olan kurucu meclis eliyle anayasa yapılması ve kurucu referandum usulü ile de kabul edilmesidir. Ne var ki, en ideal yöntemler uygulansa dahi, 1961 ve 1982 Anayasası örneklerinden hatırlanacağı üzere anayasal metin geniş halk kesimlerinin ve sivil toplumun katılımına açık bir şekilde hazırlanmadığı sürece meşru bir zeminde yükselmesi mümkün olmayacaktır.

2.3. Sürece halkın ve sivil toplumun katılımının önemi, katılımın şekli

Herşeyden önce, yapılacak anayasaya sivil karakterini kazandıracak olan, askeri güçler tarafından yapılmış olmaması değil, anayasanın yapım sürecine toplumun geniş kesimlerinin katılımının sağlanmış olmasıdır. Belirttiğimiz gibi, halkın makul nedenlerle kendi iradesi üzerine koyduğu sınırlamalar olarak anayasacılığı meşrulaştıracak tek unsur halk iradesidir. Bu nedenle, hazırlanacak metnin üzerinde geniş kesimlerin oydaşmasının sağlanacağı bir metin olması gerekir. Temel oydaşmaya dayanmayan bir anayasa yine bir tür darbe anayasası olma özelliğini koruyacağına göre, şu anda temel problem anayasanın nasıl yapılacağından çok, hangi formüllerin uygulanması ile böylesi bir oydaşmanın temin edileceği noktasındadır. (Uluşahin, 2010: 78).

Anayasa yapma sürecindeki katılımdan anlaşılan genellikle halkın en son noktada anayasanın oylanması esnasında sürece katılması olmaktadır. Halkın doğrudan anayasa yapma sürecini aktif olarak yönetmesi hem teknik olarak imkansız görülmekte, hem de halkın bu konularda yeterince donanımlı olmadığı düşünülmektedir. Oysa çoğulcu toplum yapısı içerisinde halkın içinde yer aldığı örgütlü gruplar aracılığıyla sürece dahil edilmesi önem taşımaktadır. Sağlıklı bir anayasa yapma sürecinin başlatılabilmesi için herşeyden önce, halkın süreci harekete geçiren güç olması kaçınılmaz bir zorunluluktur. Halktan gelmeyen bir anayasa yapma talebini temel alan bir anayasa yapma sürecinin baştan sakatlanacağına altını çizmek gerekir.

Bir referandumla tespit edilen halkın kararı ve bu konudaki kararlılığı ile başlatılan süreç zarfında sivil toplumun ve siyasal partilerin aktif katılımı ile tesadüfi ya da isteğe bağlı olmayıp, bilinçli bir şekilde organize edilecek bir tasarım çerçevesinde süreç yürütülmelidir. Salt Brezilya örneğinde, nihai metnin oluşturulmasından önce halktan ve örgütlü sivil toplumdaki ilgili komisyonlarda halka açık bir şekilde tartışmaya açılmak üzere 61.000 adet anayasa teklifinin alınmış olması, istendiğinde halka kulak verilmesinin de mümkün olduğunun açık bir kanıtıdır (Candaş, 2010: 2). Teknik konularda yeterince bilgi sahibi olmadığı

düşünülen halkın insan hakları, anayasa ve hakların önemi gibi konularda bilgilendirilerek, düzenlenecek eğitim seminerleri ve bilgilendirme toplantıları ile sağlıklı bir irade oluşturmaya katkıda bulunmak da mümkün olabilmektedir. Güney Afrika'nın anayasa yazma sürecini halkın katılımına açarak, anayasa yapmak üzere seçilmiş kurucu meclisin kendisine ulaştırılan 2 milyon dilekçe ve öneriyi halka açık tartışmalar yürüterek olgunlaştırdığı, Fiji'nin de 2012'de hazırlamaya başlayıp 2014'te yürürlüğe sokmayı planladığı yeni anayasa yazma sürecine hazırlandığı verileri dikkate alındığında sivil toplumun ve halkın katılımının sağlanacağı bir anayasa yapım sürecinin görüldüğü kadar zor olmadığı anlaşılmaktadır.(Candaş, 2010:2)

3. SONUÇ VE ÖNERİ

3.1. Yeni Anayasa yapılması düşüncesinin halkoyuna sunulması önerisi

Herşeyden önce 1982 Anayasasının kapsamlı bir biçimde değiştiren 2010 değişikliğinde olduğu gibi, yeni anayasa hazırlığında da süreci başlatan gerçek anlamda halkın kendisi olmamıştır. Halkın yeni bir anayasa yapma yönünde iradesi olup olmadığını tespit etmeye yönelik herhangi bir girişimde bulunulmamıştır. Dolayısıyla Türkiye'de yeni bir anayasa hazırlığını harekete geçiren güç olarak halkın yer almadığını; en iyimser ifadeyle halkın bu yönde bir iradesinin olup olmadığı hususunun netleşmediğini görmekteyiz. Özellikle toplumun önemli kesimlerini karşı karşıya getiren ve toplumu iki ana bloğa ayırma potansiyelini taşıyan Anayasanın değiştirilemeyecek hükümlerinin değiştirilmesi gibi bir konuya ilişkin olduğu için yeni bir anayasa yapılması ya da anayasanın değiştirilemeyecek hükümlerine dokunulmaması kaydıyla mevcut anayasada anayasanın öngördüğü usullere uyulmak şartıyla yapılacak kapsamlı bir değişiklik ile yetinilmesi hususunun halkoyuna sunulmasında yarar vardır. Bu suretle, sadece yeni anayasa yapma talebi halka mal edilmiş olmayacak; sürecin ortaya çıkarabileceği gerilimlerin azaltılmasına da katkıda bulunmuş olacaktır.

3.2. En aşağı iki yıla yayılması gereken sürecin halkın aktif katılımını sağlayacak şekilde düzenlenmesi

Halkın Anayasanın hazırlanması sürecine örgütlü toplum kesimleri ile katıldığını söylemek de oldukça güç görünmektedir. 1982 Anayasasının yapıldığı günden bu yana pek çok yeni anayasa çalışması yapılmış olmasına karşılık, bunların geniş toplum kesimlerinin katılımını içerdiği şüphelidir. Daha da önemlisi, modern demokrasinin partiler demokrasisi olduğu dikkate alındığında muhalefet partilerinin sürece hiçbir biçimde iştirak etmediği bir anayasa taslağının iktidarda olan partinin girişimi ile hazırlanıp halkın oyuna sunulması suretiyle kabul

görmesi, salt referandumda yüzde elli üzerinde bir kabul oyu çıkmasının süreçteki aksaklıkları bertaraf edip etmeyeceği sorusunu sormamıza neden olmaktadır.

Anayasa yazma süreci tüm siyasal aktörleriyle halkın aktif olarak rol alacağı, belli bir zaman dilimine yayılacak, samimi ve hedefe yönelik tartışmaların yapılacağı bir dönem olmalıdır. Belirli kesimlerde varolan dışlanmışlık duygusunu besleyecek "katılın ya da katılmayın, biz oyunumuzu oynarız" yaklaşımı azınlıktaki kesimlerin oyuna katılmasını engellemektedir. Oysa oyunun kuralı bellidir. Tüm oyuncuların katılımı olmaksızın böyle bir sürecin yürütülmesi temel bir oyuşma metni olan anayasanın tanımı gereği zaten mümkün değildir.

3.3. Kurucu Meclis ya da geniş koalisyonla kurulacak bir Hükümet tarafından sürecin yürütülmesi gereği

2011 seçimleri ile oluşacak Meclise düşen görev, ya içerisinde her bir siyasal görüşün en iyimser ihtimalle güçleri ile orantılı olarak temsil edileceği bir kurucu meclis çıkarmak ve anayasayı oluşturmak üzere bu meclise görev vermek ya da tüm kesimlerin katılımını sağlamak üzere meclisteki siyasal partilerin oluşturacağı bir geniş koalisyon ile anayasa da dahil olmak üzere toplumu derinden ayrıştıran sorunların üzerine gidecek bir *güven ortamını* tesis etmektir. Aksi koşullarda hazırlanacak Anayasanın kurucu referandumda kabul edilse dahi Türkiye'nin Anayasası olacağı şüpheli görünmektedir. Tıpkı İkinci Dünya Savaşı boyunca 1940-45 arası Avam Kamarasında açık bir çoğunluğa sahip olan Churchill'in tek başına oluşturacağı bir asgari çoğunluk kabinesi yerine, İşçi partisi ve Liberallerle birlikte geniş koalisyona gitmeyi tercih etmesi gibi ülkenin olağanüstü bir dönemden geçtiği böyle zamanlarda özellikle azınlıkları oyunun dışında bırakmamak ve iktidarı güçlendirmek için böyle bir yöntem benimsenebilir. Bu durum tüm görüşleri uzlaşma içerisinde olmaya zorlayacağı gibi, tabandan gelen baskılara karşı gerekçe üretebilecek güçte olmaya ve keskin uçları törpülemeye de yarayacaktır. İktidara ortak olan CHP'nin türban ve laiklik konusunda uzlaşmak için muhalefetteki CHP'ye nazaran çok daha fazla nedeni olacaktır. İktidara ortak olduğunda, belki yaşadığı sancılı süreçte geçirdiği değişimi tabanına ve delegelere anlatabilmek için çok daha rahatlıkla gerekçe üretebilecektir. Anayasa değişikliğinin içeriği nedeniyle değil de, salt iktidarın başarısına katkıda bulunmamak için, 2010 referandumunu boykot eden bir partinin, iktidar ortağı olması halinde de söz konusu değişikliklere karşı koyabileceğini beklemek gerçekçi değildir. Böyle bir süreç taviz verdikleri anda seçmenlerini kaybetme korkusu taşıyan siyasal partilerin seçmenleri karşısında çok daha rahatlıkla gerekçe üretebilecekleri bir atmosfer yaratır; aynı zamanda partilerin siyasal yelpazede merkeze daha fazla yaklaşmalarına ve ülkedeki siyasal kutuplaşmanın

yerini ılımlı, demokratik bir atmosfere bırakmasına da katkıda bulunur. Farklı seslerin kendisini dillendiremediği bir süreçte ortaya çıkan anayasa, ne kadar iyi olursa olsun 12 Eylül referandumu öncesi ve sonrası yaşanan sıkıntılara gebe olacaktır. Bu ise, yeni bir meşruluk sorunu; meşruluk sorunu ise bitmeyen anayasa arayışlarına yine, yeniden kapıyı aralamak anlamına gelecektir.

Aslında sivil anayasa girişimini yıllar yılı iktidardan dışlanan kesimlerin iktidara ortak olma, toplumun ahlaki üyeliğini kazanma talebi olarak okumak gerekir. Bu talep en basit şekliyle azınlığın da çoğunluk içerisinde girebilme talebidir. Devamlı olarak ayrıma tabi tutulan ve iktidara ulaşmaktan men edilen azınlıklar rejime olan bağlılıklarını kaybedeceklerinden yeni ve sivil bir anayasanın hem temel değerlerinde hem de kuruluş yöntem ve felsefesinde bu azınlıkları hak ettikleri konuma yüceltmesi, toplumun diğer bireyleri gibi eşit ilgi ve saygıya layık bireyler konumuna yükseltmesi zorunludur. Ancak bu halde birey kendisini o siyasal toplumun bir ortağı olarak görece ve süreç sonunda alınan karar ve ortaya çıkan metin kendi görüşüne ters düşse de, birey ortaklığın diğer üyeleri ile birlikte karar ile kendisini bağlı hissedecektir.

Bu hususların göz ardı edilmesi suretiyle, sürecin en tepedeki bir siyasal görüşün tek başına kotardığı bir süreç olarak yürütülerek salt halkoylaması ile Anayasaya meşruluk kazandırılabilceği düşünülebilir. Böyle bir girişimin gerisinde Türkiye'nin tüm sorunlarını çözecek, gerçek anlamda demokratik bir anayasa yapılması gibi son derece iyiniyetli düşünceler olabilir. Siyasal iktidarda olanlar, aksi koşullarda meclisteki farklı görüşlerin uzlaşarak bu ülkede sivil ve demokratik bir anayasa yapılabilmesini olanaksız görebilirler. Ne var ki bu gerekçelerin hiçbiri -gerçek anlamda toplumsal oydaşmayı yansıtmadığı sürece- ortaya çıkacak metni tepeden inme bir darbe anayasasından farklı kılmayacak, böyle bir anayasa toplumsal barışı temin edecek ve kalıcı olmayı başaracak bir metin olmayacaktır.

Sonuç olarak, herkesin kaybettiği ya da kimilerinin kazandığı ama Türkiye'nin kaybettiği bir anayasa yapım süreci yerine herkesin kazandığı bir anayasa yapım süreci inşa etmek zorundayız. Ancak bu sayede ortaya çıkan anayasa *herkesin anayasası* olur.

KAYNAKÇA

Anayasa Platformu I. Ulusal Çalıştayı Sonuç Raporu (2007).

<http://www.anayasaplatformu.net/indir/ANAYASA.ANKARA.CALISTAY.SONUC.RAPORU.pdf> (İndirme Tarihi: 01.12.2010).

Candaş, Ayşen (2010), *Anayasanın Nasıl Yapıldığı İçeriğini Etkiler mi*, http://www.anayasa.org/index.php?option=com_content&view=article&id=51%3Aduenyada-anayasa-yazimi&catid=39%3Amakaleler&Itemid=54&lang=tr, (İndirme Tarihi : 25.03.2011)

Dedeoğlu Emin- Aslı T. Esen (2010), *Sivil Toplum: Yeni Anayasa Aceleye Getirilmemeli*, <http://www.anayasaplatformu.net/blog/19>, (İndirme Tarihi: 01.12.2010)

Gönenç, Levent (2011), *Türkiye’de Katılımlı Anayasa Yapımına Doğru*, http://www.tepav.org.tr/upload/files/1295894283-7.Turkiye_de_Katirimli_Anayasa_Yapimina_Dogru.pdf (İndirme Tarihi: 23.02.2011).

Sak, Güven- Özgün Özçer (2010), *Güney Afrika Anayasası : Bir Ülkenin Ruhu*, http://www.anayasaplatformu.net/indir/guney_afrika_anayasasi.pdf (İndirme tarihi: 01.12.2010).

Uluşahin, Nur (2010) “*Anayasanın Yapılış Yöntemi*” içinde : *Demokratikleşen Türkiye’nin Yeni Anayasası*, (ed. Hüseyin Çakır), (İstanbul: Aralık, 2010), s. 76-89.